

СПІВВІДНОШЕННЯ ВОЛІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДРАМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ “КАМІННИЙ ГОСПОДАР”

Драматичні твори Лесі Українки у багатьох відношеннях є новаторськими та дуже глибокими за змістом і сенсом. Всіх чарує світ “Лісової пісні”: тут міфологеми сплелися з поезикою та музичністю мови, а долі нагадують яскраві спалахи та падіння зірок. Трагізм та героїчне боріння фігурують у драмах на релігійні теми. Хочеться спеціально звернути увагу на драму “Камінний господар” з абсолютно несподіваним та оригінальним поворотом її сюжетної лінії. Коли дон Хуан остаточно повірив в те, що Анна обрала його для кохання, Анна несподівано повертає його думки та сподівання зовсім в інший бік: хочеш волі – наважся взяти на себе відповідальність за долі та справи тисяч людей, обтяж себе керуванням ними, отримай реальні результати своїх прагнень та зусиль. Дон Хуан цінував свою свободу, прирікаючи на загибель жінок, а тепер жінка відкриває йому його нове становище: свобода, воля – це реалізація сильної волі, а не втеча від відповідальності; свобода має долати перешкоди, приносити певні позитивні наслідки. Виявляється, що дон Хуан до такої реалізації свободи ще не готовий, а тому він і гине.

Такого тлумачення сюжету, на мій погляд, в світовій літературі немає. Порівняти той інтелектуальний експеримент, що його здійснила у цій драмі Леся Українка, можна хіба що з сюжетами драм Ж.П. Сартра “Мухи” та “Диявол і Господь Бог”.

Карина Ярова
Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

МОВЛЕННЄВИЙ ЕТИКЕТ КОМУНІКАТИВНОГО АКТУ В ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ (На матеріалах листів Лесі Українки)

У творчому доробку кожного письменника важливе місце посідає приватне і ділове листування, що дає можливість відкрити для себе майстра художнього слова насамперед як людину. Мова, як відомо, цілком відображає мовця, його вихованість, манеру поведінки, характер взаємин, освіту, культуру і навіть настрої. “Поєднання в особі мовця його мовної компетенції, прагнення до творчого самовираження, вільного, автоматичного здійснення різнобічної мовної діяльності” – це і є мовна особистість, “яка свідомо ставить до своєї мовної практики, несе на собі відбиток суспільно-соціального, територіального середовища, традицій виховання в національній культурі, творчий підхід і рівень мовної компетенції, стимулюють мовну особистість до вдосконалення мови, розвитку мовного смаку, до постійного відображення в мові світоглядно-суспільних, національно-культурних джерел і пошуків нових, ефективних індивідуально-стильових засобів мовної виразності”. Виявлено особливості стилю поетеси, зокрема, використання народних багатств мови (приказки, фразеологізми, порівняння), а також індивідуально-авторські (звертання, каламбури алегорія). Етикетні формули, якими послуговувалась Леся Українка, вирізняються насамперед орієнтацією на народне мовлення українців, а також на традиції мовного етикету інших народів. Глибинне знання народного етикету було визначальним у формуванні її власного мовленнєвого етикету. У її листах збереглася велика кількість варіантів етикетних формул, характерних різним говіркам України. Етикетні формули, що вживає Леся Українка, дуже близькі до національних зразків мовленнєвого шанування, зокрема слова “бувайте, прощайте, прощавайте, уклін Вам” – у формулах прощань; “вибачте, пробачте, простіть, прошу вибачити, не сердьтеся” – у формулах вибачень; “спасибі, дякую, прийміть подяку” – у словах, якими виражена вдячність. Особливо

різноманітними в епістоляріях Лесі Українки є синонімічні ряди формул прохання: “будь ласка, коли Ваша ласка, будьте ласкаві, просьба, вчини мені ласку, хочу попросити” тощо. У листах письменниці виступає не лише як представник українського народу, знавець його звичаїв, але і як особистість, яка має право вільно користуватися своїми знаннями українського етикету та етикету інших народів, враховуючи власні уподобання, взаємини з адресатом та інші фактори. Тут ми бачимо, як перетинаються дві лінії: суто комунікативна і особистісна. Це своєрідне накладання одного явища на інше. Автор листа – особистість, яка має на собі відбиток культури народу, до якого вона належить. Леся Українка за допомогою базисного елемента культури (мови) реалізується передусім як особистість.

Марта Дрогомирецька

Львівський національний медичний університет
імені Данила Галицького

НЕОРОМАНТИЗМ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Стильовий напрям неоромантизму, що виник наприкінці XIX – на початку XX ст. як реакція на натуралізм і позитивізм, знайшов свого найяскравішого представника у особі Лесі Українки. Під гаслом “за неоромантизм, за поезію” [Т.10, с. 71] молода поетеса гуртувала однодумців скрізь – від київської “Плеяди” до віденського студентського товариства “Січ”. Вона критично поставилася до попередньої реалістичної традиції, а також до крайнощів натуралізму, символізму й декадансу, наполегливо вишукуючи “визвольний дух” у М. Метерлінка і Г. Гауптмана, С. Пшибишевського і С. Жеромського, О. Кобилянської та В. Винниченка. У літературно-критичних статтях Лесі Українки йдеться про прагнення неоромантизму “звільнити особистість у самому натовпі, розширити її права”, перетворити стихійний натовп на суспільство – “спілку самостійних особистостей” [Т.8, с. 237]. Для цього стилю притаманний “протест особи проти околу” [Т.8, с. 278] і порив *ins Blaue* (у блакить, тобто до духовних ідеалів). Відповідно в художніх своїх творах письменниці зображує героя-індивідуаліста і нонконформіста (як-от Кассандра в однойменній драмі), який протестує проти міщанського середовища (“У пущі”), мріє про вільний всебічний духовний розвиток (“*Contra spem spero*”, “Лісова пісня”). Ці ідеї свободи символічно виражені в образах безмежної небесної блакиті і зоряного неба, безкрайого моря і гордих гірських вершин, пісні-птаха, блискавки, цвіту папороті тощо.

Неоромантичним екзотизмом позначено і хронотоп письменниці: художній простір підпорядковано нестримному рухові вдалину (“Подорож до моря”) і вгору (“Зоряне небо”), а безрадісній сучасності протиставлено легендарну героїчну минувшину (“Роберт Брюс, Король шотландський”, “Давня казка”, “Віла-посестра”) та нетерпляче очікування майбутнього повстання за вільне майбутнє (“Гострим полиском хвилі спалахують...”, “Слово, чому ти не твердая криця...”, “Коли втомлюся я життям щоденним...”). Цей образний часопростір авторка розташувала дистанційовано – в міфологічній, легендарній, біблійній та історичній сферах, що спонукує читача співвідносити свою сучасність із вічністю, випадкове із закономірністю, індивідуальне з універсальним.

1. Українка Леся. Збір. Творів: У 12 т. – К.: Наук. думка, 1975–1979. – С. 68–76.